

SAMORDNINGSANSVAR

Prevent är en ideell förening inom arbetsmiljöområdet med Svenskt Näringsliv, LO och PTK som huvudmän. Vår uppgift är att tillsammans med huvudmännen förmedla kunskap kring arbetsmiljöfrågor och utveckla metoder som ska fungera som ett stöd för varje arbetsplats i det löpande arbetsmiljöarbetet. Det gör vi genom att:

- Ge ut arbets- och utbildningsmaterial samt faktaböcker.
- Informera och utbilda.
- Ge ut tidningen Arbetsliv.

Prevent erbjuder generella och branschanpassade utbildningsmaterial, checklistor och andra hjälpmedel som gör det lätt att omsätta teori till praktik. Vi genomför arbetsmiljöutbildningar över hela landet, både öppna och företagsinterna. Vi erbjuder även distansutbildning.

Prevent arbetar för ett friskt, sunt och säkert arbetsliv. På www.prevent.se finns mer information.

© 2010

Prevent Arbetsmiljö i samverkan Svenskt Näringsliv, LO & PTK

Upplaga	1:2		
Projektledare	Monica Lörnbo		
Referensgrupp	Björn Hammar, Svenskt Näringsliv (Teknikföretagen), Björn Samuelsson, Svenskt Näringsliv (Sveriges Byggindustrier), Jörgen Eriksson, LO (Byggnad), Börje Hammarström, PTK (Ledarna), Ann-Charlotte Bergman, PTK (Jasek)		
Text	Stefan Hammer		
Grafisk form	Ulrika L Forsberg, Press Art		
Illustrationer	Andreas Olofsson		
Tryck	DanagårdLiTHO, Ödeshög, oktober 2010		
Distribution	Prevent, Box 20133, 104 60 Stockholm		
Telefon	08-402 02 00	Fax	08-402 02 50
E-post	info@prevent.se	Webb	www.prevent.se
ISBN	978-91-7365-107-3	Art nr	724

Inledning

När flera arbetsgivare bedriver verksamhet på ett *arbetsställe* ska det finnas en som ansvarar för samordning av arbetsmiljöarbetet så att frågor kring säkerhet och hälsa kan bedömas och hanteras på ett effektivt sätt. Den som ansvarar för samordning kan vara en *fysisk* eller *juridisk person*.

Brister i samordningsansvaret kan leda till ökade risker för arbetsskador, både arbetsplatsolyckor och arbetssjukdomar. Därför finns ett behov av att nå ut med kunskap om roller och arbetsuppgifter samt praktisk vägledning om var och när detta ansvar är aktuellt och hur man kan gå till väga för att uppfylla kraven. Ett stort antal olyckor har inträffat, med mycket svåra konsekvenser som följd, på grund av brister i samordningen. Dessa skulle ha kunnat undvikas genom en från början genomtänkt planering.

Vid byggnads- och anläggningsarbeten har en ny roll introducerats i lagstiftningen – byggarbetsmiljösamordnare (BAS) – som har uppgifter som i stort liknar de som den samordningsansvarige har.

Vi kommer i denna skrift att redogöra för uppgifter för samordningsansvarig och byggarbetsmiljösamordnare och hur dessa kompletterar varandra.

I denna skrift används en del begrepp som kan vara svåra att förstå. En ordlista finns därför i slutet av skriften, där ord med kursiv stil förklaras.

Samordningsansvar/arbetsgivaransvar

Det ”normala” arbetsgivaransvaret för arbetsmiljön behöver kompletteras på arbetsställen där flera arbetsgivare eller företag bedriver verksamhet samtidigt eller i tidsmässig anslutning till varandra.

GEMENSAMT ARBETSSTÄLLE

Ett *gemensamt arbetsställe* kan vara fast eller tillfälligt. På ett gemensamt arbetsställe kan särskilda risker uppstå genom att de olika verksamheterna påverkar varandra. Samtidigt kan arbetstagarna vara omedvetna om de risker som orsakas av andra verksamheter än den egna. Därför krävs att de som driver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe ska samråda och samarbeta för att åstadkomma säkra arbetsförhållanden. En ska utses till ansvarig för samordning. Dessutom ska var och en av dem se till att deras verksamhet eller utrustning inte skapar risker för andra arbetsgivares personal.

Den som bedriver verksamhet på det gemensamma arbetsstället ska följa anvisningar från den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågorna.

Ansvar

Att det finns en samordningsansvarig arbetsgivare gör inte att de andra arbetsgivarna undantas från det normala ansvaret för de egna arbetstagarnas arbetsmiljö.

Den som är samordningsansvarig ska se till att:

1. arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället,
2. arbete tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,
3. allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och att allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,
4. ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten klargörs, och
5. personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

 Samordningsansvaret gäller bara samordningen och är inte något totalansvar för alla inblandade företags arbetsmiljöarbete. Notera att även ensamföretagare har arbetsmiljöansvar.

FAST DRIFTSSTÄLLE

Arbetsuppgifter

Ansaret för samordningen av arbetsmiljöarbetet på ett *fast driftsställe* ligger enligt arbetsmiljölagen i första hand på den som råder över driftsstället. Den som "råder över driftsstället" är normalt den som ytterst ansvarar för verksamheten på platsen (till exempel ägaren av verkstaden eller platschefen på enheten) men det kan också vara fastighetsägaren.

Denne är ansvarig för samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på det gemensamma arbetsstället. Det innebär till exempel att om energiverkets kontor anlitar en privat städfirma för städning av lokalerna har energiverket och ytterst ansvarig chef (den som råder över arbetsstället) ett samordningsansvar. Den som är samordningsansvarig är då skyldig att tillsammans med städfirman bedöma vilka risker man eventuellt kan komma att utsätta varandra för och om åtgärder behöver vidtas för att minska eller undvika dessa. Det kan, i fallet med städfirman, gälla halkrisker beroende på underlaget, överkänslighetsreaktioner på grund av kemikalier som används, utrustning i labbet eller verkstaden som kan vara farliga för städpersonalen och så vidare.

På samma sätt är arbetsgivaren på en lastnings-/lossningsplats ansvarig för att arbetstagare som tillfälligt arbetar där ska kunna utföra sitt arbete så riskfritt som möjligt. Denne ska i samråd med leverantören ordna arbetsplatsen så att risken för ohälsa och olycksfall minimeras och informera leverantörerna om vilka arbetsmiljörregler som gäller på arbetsstället. Syftet med samordningsansvaret är att förhindra att arbetsskador inträffar och att få arbetet att löpa

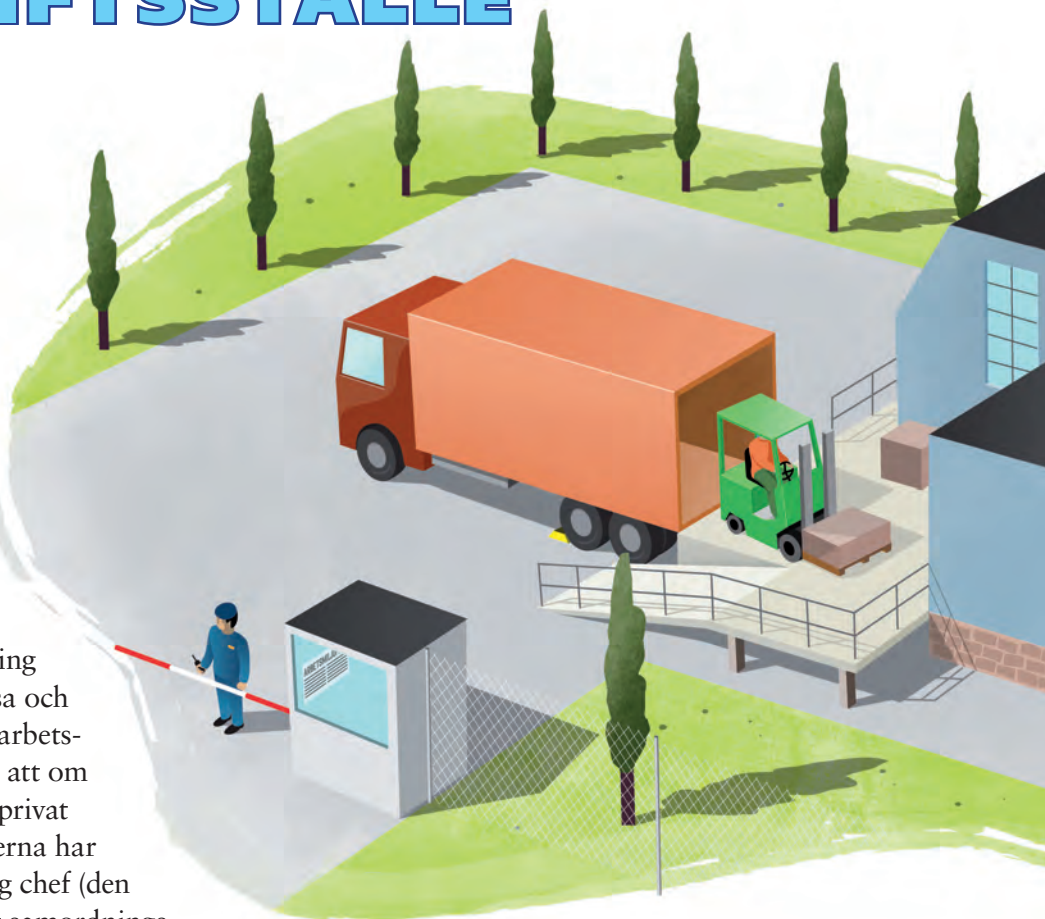
effektivt. Detta fråntar dock inte exempelvis tankbilsförarens arbetsgivare arbetsgivaransvaret för sina anställda.

Arbetsgivaren på fasta driftsstället har alltså samordningsansvar för alla som har verksamhet där – städ-, bevaknings-, transportföretag, underhålls-/serviceföretag et cetera – och ska se till att verksamheterna inte orsakar risker för varandra

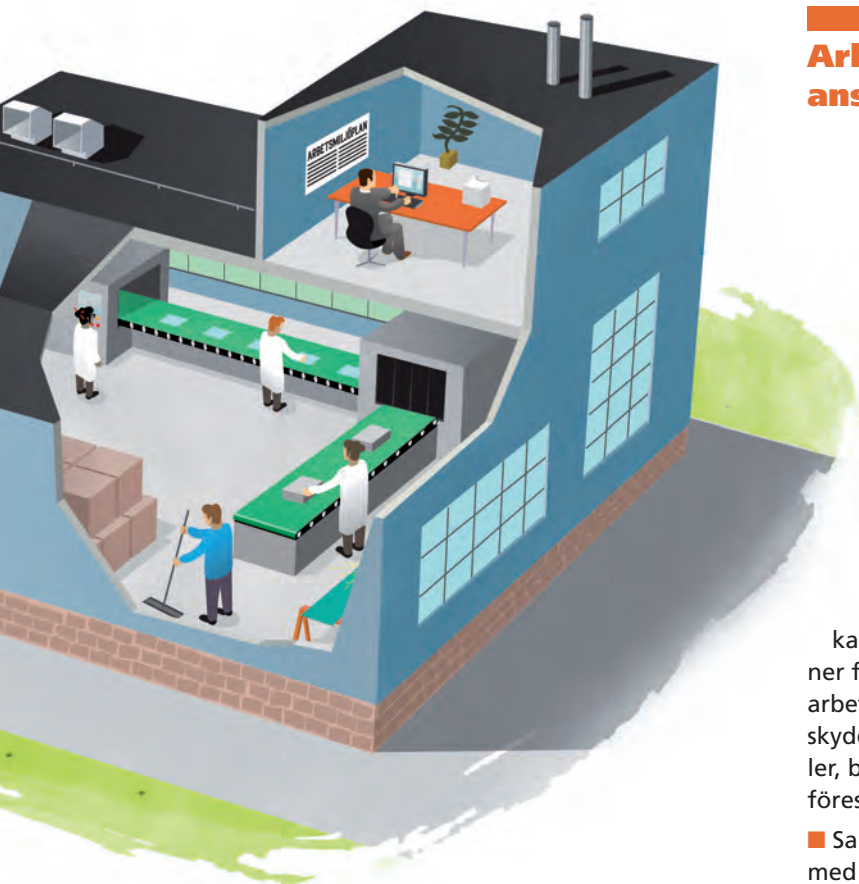
Skyldigheter – Ansvar

Den arbetsgivare som är samordningsansvarig ska, som tidigare beskrivits, se till att skyddsarbetet samordnas. Övriga arbetsgivare och de som arbetar på platsen ska följa de anvisningar som den samordningsansvarige ger. De tidigare angivna uppgifterna för samordningsansvarig kan då exemplifieras på följande sätt:

- Tidsplanera arbetet så att inte olika arbetsmoment kolliderar med varandra eller inte ges tillräcklig tid för utförande.

■ Om ett fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, är den som råder över arbetsstället ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor.

- Ordna allmänna skyddsanordningar såsom räcken, avgränsningar, fasta fästeanordningar för fallskydd, skyltning, golvtäckning.
- Se till att personalutrymmen – toaletter, matrum – i tillräcklig omfattning och av tillfredsställande standard finns.
- Se till att det blir klart vem som ska ansvara för andra skyddsanordningar som behövs, exempelvis brandskyddsutrustning, första hjälpenutrustning, fallskyddsutrustning, mobilt utsug för luftföroreningar.
- Ta fram lokala ordnings- och förhållningsregler kring exempelvis inpassering, rökning, skyddsutrustning, larmrutiner.
- På driftsstället sätta upp anslag som talar om vem som har samordningsansvar (4 § arbetsmiljöförordningen) på lämplig plats, exempelvis i receptionen eller entrén. Det kan vara antingen en juridisk eller fysisk person.

Arbetsuppgifter samordningsansvarig vid fast driftsställe

Den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor ska se till att:

- Planera och organisera ett gemensamt arbetsmiljöarbete, till exempel anordna gemensamma skyddsronder och informationsmöten. Sammankalla berörda personer för genomgång av arbetet/projektet, interna skydds- och ordningsregler, bestämmelser och föreskrifter.
- Samordna arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall (identifiering av risker, information om risker och skyddsåtgärder).
- Om det finns lösa anordningar ska de kunna användas utan risk för ohälsa eller olycksfall. Exempel är kärror, avfallsbehållare, lyftanordningar, stegar och ställningar.
- Informera personal i de andra företagen om rutinerna för utrymningslarm, om utrymningsvägar och var återsamlingsplatsen finns.
- Informera personal i de andra företagen om var första hjälpenutrustning finns och vem/vilka som har första hjälpenutbildning.
- Föreskriven besiktning och provning genomförs, till exempel av lyftanordningar.
- Ansvaret klargörs för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst arbetsställe (till exempel inhägnad av arbetsplats, tillträdesregler, övertäckningar, tillfälliga elanläggningar).
- Det vid utlåning av företagets traverser, truckar et cetera kontrolleras att entreprenörens personal har nödvändig utbildning och tillstånd för att köra kran eller truck.

BYGGNADS- OCH ANLÄGGNINGSARBETE

Samordning av olika verksamheter är speciellt angeläget vid *byggnads- och anläggningsarbete*. En kompletterande samordningsfunktion – byggarbetsmiljösamordnare (BAS) – har införts i arbetsmiljölagen (AML) tredje kapitel, 6–7 §§. Direkt straffsanktionerade regler har införts i föreskrifterna Byggnads- och anläggningsarbete (AFS 1999:3), kring vissa arbetsuppgifter för denne byggarbetsmiljösamordnare.

arbetet utses till byggarbetsmiljösamordnare för utförandet av arbetet (BAS U).

Byggarbetsmiljösamordnare ska ha eller förfoga över personer som har den utbildning, kompetens och erfarenhet som behövs för att kunna utföra de uppgifter som krävs enligt lag och föreskrifter. Kvalifikationerna hos den som utsetts till BAS ska på uppmaning från Arbetsmiljöverket kunna styrkas.

Skyldigheter

Enligt arbetsmiljölagen ska den som låter utföra ett *byggnads- eller anläggningsarbete* (byggherren):

1. Under varje skede av planeringen och projekteringen se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas när det gäller såväl byggskedet som det framtida brukandet.
2. Utse lämplig BAS P, en byggarbetsmiljösamordnare för planerings- och projekteringskedet.
3. Utse lämplig BAS U, en byggarbetsmiljösamordnare för utförandet.

I lagtexten anges att för de uppgifter för vilka byggarbetsmiljösamordnare ska utses ansvarar både byggarbetsmiljösamordnare och byggherre (så kallat *dubblat ansvar*). Arbetsmiljöverket kan välja att rikta krav mot båda eller en av dessa rollinnehavare, efter vad som bedöms lämpligt.

Byggarbetsmiljösamordnaren kan vara en fysisk eller juridisk person. Byggherren kan välja att antingen utse sig själv till byggarbetsmiljösamordnare eller att utse någon annan. Det kan ofta vara lämpligt att den entreprenör som anlitas för det aktuella byggnads- och anläggnings-

Byggherren kan överlåta sitt ansvar beträffande arbetsmiljön på en självständig *uppdragstagare*, till exempel en *totalentreprenör*, eller en *generalentreprenör*, via ett skriftligt avtal. Totalentreprenören får då i uppdrag att självständigt sköta planering, projektering och utförande av ett byggprojekt. Ett avtal mellan byggherren och totalentreprenören bekräftar att den senare har övertagit byggherrens ansvar för arbetsmiljön för hela projektet.

Arbetsmiljöverket kan, om det finns särskilda skäl, flytta ansvaret mellan uppdragstagaren och byggherren.

Vad är byggnads- och anläggningsarbete respektive driftarbete?

Byggnads- och anläggningsarbete, alla arbeten som behövs för att utföra, underhålla och riva en byggnad eller anläggning. Exempelvis:

- schaktning i jord
- grävning av kabel- eller rörgravar
- utläggning av bärlager och ytskikt på marken
- träarbeten
- betongarbeten
- murningsarbeten
- montering av fast inredning såsom köksskåp, garderober, butiks- eller receptionsdiskar
- installation av utrustning, till exempel installation för värme och ventilation
- installation av belysning, byte av armaturer
- målningsarbeten
- reparationer samt löpande och periodiskt underhåll räknas som byggnads- respektive anläggningsarbete. I båda fallen handlar det ofta om att något slags ingrepp görs på byggnaden eller anläggningen. Även ommålning av en byggnad, helt eller delvis, räknas som byggnads- och anläggningsarbete, liksom den rengöring som görs före målning
- skrapning av grusväg eller reparation av asfaltväg räknas som underhåll
- även arbeten som normalt räknas som drift omfattas av föreskrifterna när de utförs som en del av eller i samband med byggnads- och anläggningsarbete. Exempel på sådana arbeten är byte av glödlampor i en byggnad under uppförande eller byggstädning, fönsterputsning och så vidare i samband med byggnadens färdigställande.

Driftarbete, kan vara:

- städning
- fönsterputsning
- byte av lysrör eller andra ljuskällor
- sotning
- rengöring av ventilationssystem
- rengöring eller byte av filter
- gräsklippning
- röjning av träd och grenar i exempelvis ledningsgator
- renhållning av vägar och gator.

BYGGNADS- OCH ANLÄGGNINGSPÅ FAST DRIFTSSTÄLLE

Den som bedriver verksamhet på arbetsstället ska följa anvisningar från byggarbetsmiljösamordnaren i fråga om byggnads- eller anläggningsarbete och från den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor i övriga fall.

Den som är ansvarig för samordning av arbetsmiljöfrågor på fast driftsställe ska se till att samråd kommer till stånd med den som utsetts till byggarbetsmiljösamordnare.

I många fall kan det vara lämpligt att utse den juridiska personen vid det fasta driftsstället – som ofta också är byggherre – till BAS P för planerings- och projekteringsarbetet och lägga uppgiften att vara BAS U på den entreprenör som anlitas för byggnads- och anläggningsarbetet. Även om arbetet utförs med egen personal ska en BAS U utses.

Arbetsuppgifter

Byggarbetsmiljösamordnarnas uppgifter anges i princip i lagen och förtydligas i föreskrifterna.

Ansaret för den som är byggherre eller byggarbetsmiljösamordnare på en byggarbetsplats omfattar fler uppgifter än de som följer av ett samordningsansvar på ett gemensamt arbetsställe.

Byggherren (eller uppdragstagaren):

- Har ansvaret för att byggnads- och anläggningsarbetet samordnas ur arbetsmiljösynpunkt.
- Ska lämna *förhandsanmälan* till Arbetsmiljöverket vid mer omfattande arbeten, www.av.se.
- Ska se till att arbetsmiljöplan (AMP) upprättas när det krävs (se bland annat 8 § i AFS 1999:3), www.ampguiden.net.
- Ska se till att dokumentation upprättas som beskriver objektets konstruktion och utformning samt byggprodukter som använts (exempel är relationshandlingar för drift och

underhåll som kan vara av intresse ur arbetsmiljösynpunkt vid exempelvis ändring, rivning).

- Ska utse en byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering (BAS P).
- Ska utse byggarbetsmiljösamordnare för utförandet av byggnads- och anläggningsarbetet (BAS U).

BAS (mestadels BAS U) ska, förutom att ansvara för samordningen, bland annat:

- Kontrollera att entreprenörerna följer relevanta arbetsmiljöregler och aktuell *arbetsmiljöplan* (om sådan krävs).
- Hålla sig informerad om entreprenörernas arbetsmiljöarbete.
- Ha kontroll- och övervakningssystem – exempelvis skyddsronder, arbetsplats-träffar och regelbundna uppföljningar.
- Utföra anpassningar av arbetsmiljöplanen och hålla den aktuell.
- Ha uppsikt över att *tekniska anordningar* är besiktigade och provade.

Observera att lagstiftningen lagt samma typ av uppgifter på både byggherren och BAS – vilket kan vara förvirrande. Här kan man resonera som så att byggherren har ett tillsynsansvar och övervakningsansvar medan BAS ska se till att uppgifterna blir utförda.

SARBETE

■ Entreprenören har arbetsmiljöansvaret för sin personal och ska bedriva ett eget *systematiskt arbetsmiljöarbete*.

Entreprenörens ansvar och skyldigheter

Entreprenören bör fråga beställaren om:

- Samordningsansvarig/byggarbetsmiljösamordnare på den arbetsplats där arbete ska utföras.
- Risker, skyddsanordningar som berör verksamheten.

Entreprenören ska vidare:

- Leva upp till arbetsgivaransvaret, till exempel när det gäller planering av arbetet, tillsyn av maskiner och utrustning.
- Lämna uppgift om de risker som kan uppstå på grund av entreprenörens verksamhet till samordningsansvarig och om aktuellt till byggarbetsmiljösamordnaren.
- Se till att den utrustning och de hjälpmedel som används är godkänd/besiktigad och uppfyller gällande säkerhetskrav.
- Följa rapporterings-, ordnings- och skyddsregler som gäller för arbetsplatsen.
- Se till att den egna personalen har rätt kompetens för det arbete som ska utföras och vid behov kunna styrka detta.
- Informera i arbetsmiljöfrågor till den egna personalen.
- Rapportera allvarliga tillbud och arbetsolyckor till Arbetsmiljöverket (arbetsmiljöförordningen 2 §).

BAS P ska (bland annat):

- Samordna planering och projektering med avseende på arbetsmiljön och utarbeta arbetsmiljöplan (AMP) när det är befogat (se bland annat 8 § i AFS 1999:3).
- Utarbeta dokumentation som beskriver objektets konstruktion och utformning samt byggprodukter som använts.

Dokumentationen ska utformas så att den kan vara ett stöd vid objektets drift, underhåll, reparation, ändring och vid eventuell framtida rivning.

BAS U ska (bland annat):

- Samordna arbetet ur arbetsmiljösynpunkt.
- Anpassa arbetsmiljöplanen till hur arbetet verkligen utförs.
- Se till att arbetsmiljöplanen följs.
- Kontrollera att arbetet utförs på ett ur arbetsmiljösynpunkt korrekt sätt.

Om brister förekommer i en entreprenörs eget arbetsmiljöarbete på byggarbetsplatsen är det i första hand entreprenören själv och inte byggarbetsmiljösamordnaren som har en skyldighet att undanröja bristerna.

Ansvar

Vad händer nu om de arbetsuppgifter som ligger på samordningsansvarig, byggherre och byggarbetsmiljösamordnare inte blir utförda? Vissa av de uppgifter som har nämnts ovan är direkt straffsanktionerade, till exempel om man låter bli att göra en förhandsanmälan eller ta fram och fullfölja en arbetsmiljöplan (AMP) vid byggnads- och anläggningsarbete när det är ett krav.

Brister kan leda till ingripande från myndigheter och åklagare. Även om ingen olycka inträffat kan en företagsbot (drabbar företaget) eller böter (drabbar individen) utdömas. (Vid oaktsamhet i näringsverksamhet drabbas ofta företaget, vid uppsåt drabbas ofta individen.)

Arbetsuppgifter för Byggherren/BAS P

Byggherren och BAS P har i mycket samma uppgifter, men ur praktisk synpunkt ser byggherren till att det blir gjort och BAS P utför uppgifterna. Byggherren ser till:

- att byggtiden och tiderna för de olika deletaperna är så väl tilltagna att arbetet kan utföras i sådan takt att det går att undvika risker för ohälsa och olycksfall,
- att lämpliga transport- och tillträdesleder finns så att transporter av byggmaterial med mera kan ske på ett ur arbetsmiljösynpunkt godtagbart sätt,

- att etableringsområdet är tillräckligt, och så stort att de kontor, personalutrymmen med mera som behövs för verksamheten får rum utan att det blir för trångt,

- att planering och projektering är färdigt i så god tid att det finns tid för samordning av utförandet av arbetet,

- att förhandsanmälan lämnas till Arbetsmiljöverket och anslås på arbetsplatsen,

- att det upprättas en arbetsmiljöplan när sådan krävs enligt AFS 1999:3, 8 §,

- att övriga nödvändiga dokument utarbetas,

- att anpassningar och uppdateringar av förhandsanmälan genomförs,

- att inför rivning, ombyggnad eller renovering kartlägga förekomst och säkerställa hanteringen av hälsofarligt material som exempelvis asbest, kvarts eller PCB,
- att stabiliteten hos objektet som ska rivas undersöks innan arbetet startar.

Byggherren ska även kunna styrka att utsedd byggarbetsmiljösamordnare för planering/projektering och för utförande är lämplig för sitt uppdrag. Lämplighetskrav är:

- Grundläggande arbetsmiljökunskap samt goda kunskaper om arbetsmiljölagen och de föreskrifter som är viktiga inom byggverksamhet (utbildningskrav från 1 januari 2011).

- Erfarenhet av arbete med samordning, ledning eller styrning av byggprojekt.

- Erfarenhet av projektering/planering av byggnads- och anläggningsarbete. (BAS P)

- Erfarenhet av utförande av byggnads- och anläggningsarbete. (BAS U)

Arbetsmiljöplan

En arbetsmiljöplan ska upprättas och finnas tillgänglig om:

- något av de arbeten i listan nedan behöver utföras i samband med byggnads- och anläggningsarbeten,
- arbetet är av sådan omfattning att förhandsanmälan ska lämnas enligt i 7 § AFS 1999:3, Byggnads- och anläggningsarbete.

Arbetsmiljöplan

En arbetsmiljöplan för hela objektet ska tas fram redan innan byggarbetsplatsen etableras. Det är byggherren eller BAS P som i första hand ska se till att detta sker. Meningen är att arbetsmiljöplanen sedan ska användas under hela byggskedet.

Det är BAS U som ska se till att arbetsmiljöplanen finns tillgänglig på byggarbetsplatsen så snart den etablerats och genomföra de anpassningar av planen som behövs.

Planen ska innehålla följande:

- A.** De regler som ska tillämpas på byggarbetsplatsen.
- B.** En beskrivning av hur arbetsmiljöarbetet ska organiseras.
- C.** En beskrivning av de arbetsmiljöåtgärder som ska vidtas under byggskedet för att arbetsmiljön ska bli bra vid bland annat följande arbeten:
 - 1. arbete med risk för fall till lägre nivå där nivåskillnaden är två meter eller mer,
 - 2. schaktningsarbete med risk för ras,

- 3. arbete med vissa kemiska eller biologiska ämnen eller krav på medicinska kontroller,
- 4. arbete där exponering sker för joniserande strålning,
- 5. arbete i närheten av högspänningsledningar,
- 6. arbete som medför risk för drunkning,
- 7. arbete i brunnar och tunnlar samt under jord,
- 8. arbete som utförs under vatten med dykarutrustning,
- 9. arbete som utförs i kassun under förhöjt lufttryck,
- 10. arbete vid vilket sprängämnen används,
- 11. arbete med montering av tunga byggelement,
- 12. arbete på plats eller område med passerande fordonstrafik, samt
- 13. rivning av bärande konstruktioner eller när hälsofarliga material eller ämnen används.
- D.** Om byggnads- eller anläggningsarbetet ska utföras på en plats där annan verksamhet kommer att pågå samtidigt ska detta beaktas i arbetsmiljöplanen.

Arbetsuppgifter för BAS U

- Delta i planeringen som görs i anslutning till utförandet av arbetet, exempelvis när metoder och arbetsutrustning väljs.
- Samordna och tidsplanera olika verksamheter som pågår på arbetsstället.
- Bygga upp en lämplig skyddsorganisation samt uppdatera hur arbetsmiljöarbetet organiseras.

- Se till att allmänna ordnings- och skyddsregler utfärdas, tillkännages samt att de efterlevs.
- Se till att allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls, till exempel ställningar.
- Se till att ansvaret för speciella skyddsanordningar klargörs, till exempel liftar, fallskyddsutrustning.

- Se till att personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.
- Se till att arbetsmiljöplanen följs, uppdateras och finns tillgänglig.
- Se över kontrollen av ställningar och utrustning.
- Se över att besiktningspliktiga tekniska anordningar är godkända, att förare av sådana anord-

- ningar har tillräcklig kompetens eller erforderliga tillstånd.
- Avgränsa arbetsplatsen och se till att endast behöriga ges tillträde.
- Se till att det är städad och god ordning på byggarbetsplatsen.
- Se till att uppgift finns om vart man kan vända sig när byggarbetsmiljösamordnaren inte finns tillgänglig (kontaktperson).

Typ av arbetsplats	Regler
<p>1. Fast driftsställe</p> 	<p>Den som råder över det fasta driftsstället har obligatoriskt samordningsansvar</p>
<p>2. Icke fast driftsställe</p> 	<p>Kan avtalas</p>
<p>3. Byggnads- och anläggningsarbete</p> 	<p>Byggarbetsmiljösamordnare (BAS) ska utses av byggherren (motsvarande)</p>
<p>4. Byggnads- och anläggningsarbete på fast driftsställe</p> 	<p>Den som råder över arbetsstället är samordningsansvarig. Ska tillse att samråd kommer till stånd med BAS</p>

Begrepp att känna till

AFS

Arbetsmiljöverkets författningssamling (AFS) består av ett stort antal föreskrifter med regler och allmänna råd som förtydligar arbetsmiljölagen.

AML

Arbetsmiljölagen (SFS 1977:1160).

Arbetsmiljöplan (AMP)

Arbetsmiljöplanen ska enligt 12 a § i AFS 1999:3 alltid innehålla det som är beskrivet på sid 13 i denna skrift.

Arbetsställe

Begreppet används i tre olika sammanhang:

1. Ett geografiskt begränsat område där arbetsgivaren bedriver sin verksamhet antingen inomhus, utomhus eller under jord (AML tredje kapitlet 12 §).
2. SCB använder begreppet som en beteckning för adress (lokal), fastighet eller grupp av närliggande lokaler och fastigheter där företag bedriver verksamhet.
3. Den innebörd som arbetsmarknadens parter gett begreppet i ett kollektivavtal.

BAS P

Byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering av arbetet

BAS U

Byggarbetsmiljösamordnare för utförande av arbetet.

Byggherre

Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete. Oftast den som beställer och betalar för byggnads- eller anläggningsarbetet.

Byggnads- och anläggningsarbete

Byggnads- och anläggningsarbete är arbete med byggnader och anläggningar vid uppförande, ändring, reparation, underhåll och rivning. Till byggnads- och anläggningsarbete räknas bland annat hus-, industri-, mark-,

tunnel-, bro-, väg-, spår-, rörlednings-, installations- och linjebyggnadsarbete. Tänk på att även byggnads- och anläggningsarbete under jord och under vatten ingår. Se sid 9.

Dubblerat ansvar

I de nya reglerna ligger ansvaret för anpassning av arbetsmiljöplanen på byggarbetsmiljösamordnaren under utförandet, BAS U. Dessutom finns samma krav riktat till byggherren. Det byggarbetsmiljösamordnaren har ansvar för har även byggherren (eller uppdragstagaren) ansvar för. Alla regler om arbetsmiljöplan och dokumentation är dubblerade på detta sätt. Förhandsanmälan ligger däremot på byggherren, eller på uppdragstagaren om det finns en sådan i det skedet. En del av reglerna som handlar om vad man ska tänka på under planering och projektering riktar sig till byggherren, men det går naturligtvis att låta byggarbetsmiljösamordnaren, BAS P, sköta lämpliga delar av dessa uppgifter.

Entreprenör

Företag eller enskild *konsult* som enligt avtal med beställare utför visst arbete med egen arbetsledning (entreprenad). Byggentreprenör är den som åtagit sig utförande och/eller projektering av ett byggnads- eller anläggningsarbete.

Fast driftsställe

Med fast driftsställe menas en stadigvarande plats för affärsverksamhet från vilken ett företags verksamhet helt eller delvis bedrivs. Följande är exempel på fast driftsställe:

- kontor,
- fabrik,
- verkstad,
- gruva, olje- eller gaskälla, stenbrott eller annan plats för utvinning av naturtillgångar,
- fastighet som är en lagertillgång (omsättningstillgång) i näringsverksamhet.

Fysisk person

I samband med juridiska aspekter av företagsformer skiljer man mellan fysisk person och juridisk person. En fysisk person har rättskapacitet, vilket innebär att denne kan göra affärer, skriva avtal, äga tillgångar, skaffa sig skulder och ha både rättigheter och skyldigheter och har ett personnummer.

Förhandsanmälan

Byggherren ska, innan ett byggnads- eller anläggningsarbete påbörjas, lämna en förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket i det distrikt där arbetet ska utföras. Kravet gäller om arbetet är av en viss minsta omfattning – beräknas pågå under längre tid än 30 arbetsdagar och där mer än 20 personer vid något tillfälle sysselsätts samtidigt eller på vilket det totala antalet persondagar beräknas överstiga 500. Se 7 § i föreskrifterna om byggnads- och anläggningsarbete (AFS 1999:3).

Gemensamt arbetsställe

Ett gemensamt arbetsställe är det lokalt avgränsade område där flera arbetsgivare eller ensamföretagare samtidigt driver verksamhet.

Generalentreprenad

I en generalentreprenad tecknas avtal med en huvudentreprenör ("generalen"). Denne kan i sin tur träffa avtal med andra så kallade underentreprenörer om genomförande av vissa delar av sitt åtagande.

Inhyrd arbetstagare

- Krävs att någon hyr ut för att vara inhyrd.
- Står under inhyrarens arbetsledning.
- Utför arbete som normalt förekommer hos inhyraren.
- Uthyraren är fortfarande arbetsgivare (ansvar för arbetsskadeanmälan, rehabilitering, utbildning och information med mera för egen personal och ska naturligtvis också bedriva

ett systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM)).

- Inhyraren har arbetsmiljöansvar för det arbete som inhyrningen avser (introduktion, tillsyn, arbetsledning, verktyg, arbetshjälpmedel, arbetsplatsutformning, ansvar för SAM på arbetsstället med mera).

Juridisk person

Juridisk person är en sammanslutning av personer som till exempel aktiebolag, handelsbolag, kommanditbolag eller ekonomiska föreningar. En juridisk person kan ha egna skulder, ingå avtal et cetera. En juridisk person identifieras genom sitt organisationsnummer och säte.

Konsulter

Byggherren uppdrar vanligtvis åt en eller flera konsulter att utföra planerings- och projekteringsarbetet, exempelvis genom att arkitekter, konstruktörer, VVS-konsulter och elkonsulter anlitas. Konsulterna har samma ansvar som byggherren, nämligen att på planerings- och projekteringsstadiet se till att arbetsmiljön för byggskedet och det framtida brukandet blir så riskfritt som möjligt ur arbetsmiljösynpunkt. Konsulten svarar dock endast för det som ligger inom ramen för hans särskilda uppdrag, vilket också kan innebära samordning med övriga konsulter.

Privatperson

När en entreprenör anlitas av en privatperson gäller följande: Entreprenören ansvarar för det som byggherren vanligtvis ansvarar för, det vill säga:

- Förhandsanmälan.
- Arbetsmiljöplan.
- Utse BAS P och BAS U.

Förutsättningen är att entreprenören har ett självständigt uppdrag. Vid delad entreprenad går ansvaret tillbaka till beställaren.

Råda över driftsställe/ arbetsställe

Den som råder över arbetsstället är den som äger eller på annat sätt disponerar byggnaden (hyr et cetera) och har störst verksamhet eller inflytande. Denne juridiska eller fysiska person beslutar om arbetsförhållandena på arbetsstället till skydd för även andra som arbetar där än de egna arbetstagna.

Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM)

Systematiskt arbetsmiljöarbete, AFS 2001:1, 2 §. Arbetsgivarens arbete med att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.

Teknisk anordning

Exempel på tekniska anordningar utgör anordningar för lyft och transport, belysningsanordningar, cisterner, fordon, handverktyg, maskiner, processanläggningar, redskap, tryckkärl och ventilationsanordningar.

Totalentreprenad

”Beställarens vision” projekteras och byggs av entreprenören. Totalentreprenad innebär att entreprenören helt eller delvis även ansvarar för byggnadsverkets funktion. Entreprenören svarar vanligen för en stor del av projekteringen. Han kan då påverka slutproduktens egenskaper och prestanda och därmed också ta ansvar. En fördel med totalentreprenaden är att praktiska arbetsmiljöfrågor kan ges större tyngd i projekteringen. I en totalentreprenad kan också avtalas om entreprenörens deltagande redan i markexploateringen och i programarbetet, liksom att delta i eller ansvara för drift och underhåll under förutbestämda tidsrymder.

Uppdragstagare

Byggherren kan överlåta sitt ansvar beträffande arbetsmiljön på en uppdragstagare, till exempel en totalentreprenör, som har fått ett uppdrag att självständigt sköta planering, projektering och utförande av ett byggprojekt och som genom avtal övertagit byggherrens ansvar för arbetsmiljön för hela projektet, eller en generalentreprenör som på motsvarande sätt fått uppdraget att svara för utförandet.

Utförandeentreprenader

De vanligaste formerna för utförandeentreprenader är generalentreprenader. Beställaren ansvarar för projekteringen samt byggnadsobjektets funktion och entreprenören för utförandet. Objektets egenskaper och prestanda har då redan bestämts av byggherren/beställaren i bygghandlingarna.

Referenser

AML, Arbetsmiljölagen, SFS 1977:1160, kapitel 3, 6–7 §§

AMF, Arbetsmiljöförordningen, SFS 1977:1166, 4 §

AFS 2001:1, Systematiskt arbetsmiljöarbete

AFS 1999:3, Byggnads- och anläggningsarbete

AFS 2009:2, Arbetsplatsens utformning

AFS 1998:1 Belastningsergonomi, 10–11 §

AFS 1992:9 Smältsvetsning och termisk skärning, 6 §

AFS 2000:4 Kemiska arbetsmiljörisker, 27 §

Arbetsmiljöverkets broschyr ADI 203, Samordningsansvaret för arbetsmiljön

Arbetsmiljöverkets broschyr ADI 539, Säkrare bygg- och anläggningsarbete

Arbetsmiljöverkets broschyr ADI 574, Förebyggande före byggande

Arbetsmiljöverkets broschyr ADI 583, Checklista för projekteringsansvar

Arbetsmiljöverkets broschyr ADI 617, Dags att bygga eller renovera villa

AMP-guiden, ett verktyg och hjälpmedel för att ta fram arbetsmiljöplaner enligt
AFS 1999:3, Byggnads- och anläggningsarbete, www.ampguiden.net

SAMORDNINGSANSVAR

När flera arbetsgivare bedriver verksamhet på ett arbetsställe ska det finnas en som ansvarar för samordning av arbetsmiljöarbetet. Frågor kring säkerhet och hälsa står i fokus.

Denna skrift redogör för uppgifter för samordningsansvarig och byggarbetsmiljösamordnare och hur dessa kompletterar varandra.

Materialet är framtaget i ett samarbete mellan Teknikföretagen, BCA, Byggnads, Ledarna, LO, och Jusek

Skriften är finansierad av AFA Försäkring.